

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. Миронова, к.е.н., ст. викладач Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Здійснення кардинальних змін у діяльності сільськогосподарських підприємств неможливо без формування відповідних до ринкових умов моделей розвитку, що забезпечують комплексний розвиток бізнес-процесів підприємства.

У доступній нам літературі немає прикладів розробки моделей бізнес-процесів, що враховують особливості сільськогосподарського виробництва. Аграрне виробництво відрізняється складністю і специфічною своєрідністю. Складний комплекс природних і економічних умов виробництва визначає його організаційну структуру. Воно протікає в різноманітних погодних та ґрунтово-кліматичних умовах.

До загальних, властивим усій галузі сільського господарства особливостям слід віднести: мінливість, різнотипність виробництва та характеру кінцевої продукції; технологічний взаємозв'язок усіх операцій, що входять до складу процесу; непостійність співвідношення робіт, що виконуються, з їхньою складністю та видами протягом періоду виробництва; участь різних організацій у виробництві кінцевої продукції; роль клімату і ґрунтових умов.

При організації сільськогосподарського виробництва необхідно знати і уміти використовувати не тільки його принципи та економічні закони, але і закони розвитку природи. Тому бізнес-процеси повинні розроблятися з урахуванням біологічних особливостей видів, сортів рослин і порід тварин.

Це обумовлює ряд специфічних особливостей, властивих лише

сільськогосподарському виробництву:

- земля в сільському господарстві є головним і незамінним засобом виробництва, предметом праці є живі організми (рослини, тварини, мікроорганізми). Таким чином, економічний процес відтворення в сільському господарстві переплітається з біологічним. Це значно ускладнює розробку моделей бізнес-процесів в аграрній сфері;

- час виробництва в сільському господарстві складається з робочого періоду, протягом якого здійснюється процес праці, і часу, коли предмети праці зазнають впливу сил природи, тобто процес виробництва протікає під впливом фізичних, хімічних і біологічних процесів. Робочий період коротше часу виробництва. Розрив між ними, обумовлений природою продукту, викликає сезонність у використанні робочої сили і техніки, у надходженні продукції і

коштів, а також у проведенні робіт по підготовці бізнесу-процесу;

- сільськогосподарське виробництво розосереджене в просторі, робочі місця віддалені від населених пунктів, що збільшує витрати на логістику. В промисловості, як правило, переміщається продукт, а засоби виробництва статичні. В рослинництві продукт статичний, а засоби виробництва переміщуються. Якщо в промисловості рухається предмет праці, а машини закріплені і нерухливі, то в сільському господарстві виконання основних робіт можливо тільки з переміщенням засобів праці і самого працівника, а предмети праці залишаються на місці до збирання врожаю;

- у землеробстві яскраво проявляється зв'язок продуктивності праці із ґрунтово-кліматичними умовами. Залежно від природних умов та ж сама кількість землеробської праці може бути презентованою в більшій або меншій кількості споживчої вартості. Це припускає строгу спеціалізацію виробництва, впровадження таких культур і агрозаходів, які забезпечували б високу врожайність і ефективність при будь-якій погоді (посуха чи надлишок вологи);

- у сільському господарстві необхідна відома послідовність у виконанні технологічних операцій, тоді як виробництво продукції в промисловості може здійснюватися одночасно на різних стадіях;

- несвоєчасне виконання будь-якої операції у виробничому процесі промислового характеру, як правило, не спричиняє прямих втрат готової продукції, а лише подовжує строки виготовлення продукту, затримка ж у виконанні операцій у сільському господарстві приводить до безпосередніх втрат продукції і витраченого сукупного живого та уречевленого предмету праці протягом року;

- якщо в промисловості робітник, як правило, має вузьку спеціалізацію і виконує одну або кілька операцій по виробництві продукції на одному верстаті (або декількох того самого типу), то в рослинництві для виконання багатьох видів робіт виконавець повинен знати не одну машину або знаряддя. Тому спеціалізація працівників на виконанні окремих операцій має обмежений характер;

- на відміну від добувної промисловості, де сировина добувається, а обробна промисловість переробляє природні ресурси, у сільському

господарстві створюються і сировина, і продовольство.

- витрати праці сільськогосподарського виробництва не супроводжуються негайним створенням споживчої вартості. Продукцію рослинництва одержують один раз у рік або частинами, значна її кількість придатна для споживання людиною без додаткової переробки.

- предмет праці (молодняк тварин) надалі може переходити в основні засоби і, навпаки, основні засоби стають предметом праці (основне стадо на відгодівлі).

Зазначені особливості сільського господарства впливають не тільки на характер і форми організації виробництва, але і на концепцію та методологію підготовки моделей бізнес-процесів для підприємницьких структур в аграрній сфері. Принципово важливо, що початок і закінчення бізнес-процесу пов'язані в більшості процесів не з технічними, технологічними, економічними факторами, які контролюються особою, що ухвалює рішення, а з факторами об'єктивно невідконтрольними людині.

Слід враховувати і ту обставину, що в Україні формується системна уява про аграрне підприємництво, що полегшує сприйняття концептуальних основ моделювання бізнес-процесів. Еволюція уяв про сутність і особливості управління сільським господарством в Україні має більш ніж піввікову історію.

Розробка, економічне обґрунтування та реалізація гнучких, адаптивних до мінливих умов зовнішнього конкурентного середовища організаційних систем управління неможливо без широкого застосування нових технологій, що використовують методи системного аналізу, і процесного підходу.

Так, згідно даній методиці, оцінка ефективності бізнес-процесів повинна здійснюватися в кілька взаємопов'язаних етапів.

На першому етапі проводиться класифікація бізнес-процесів за критерієм важливості для споживача з присвоєнням їм рангу в загальній системі підприємства.

На другому етапі проводиться опитування кожного класу споживачів для виявлення очікуваних показників якості та їх важливості.

Третій етап визначає показники задоволеності споживачів якістю бізнес-процесів шляхом з'ясування ступеня їх задоволеності за виявленими раніше показниками очікуваної якості.

На четвертому етапі проводиться виявлення пріоритетних областей, які вимагають змін.

Для побудови ефективної системи управління бізнес-процесами в аграрному підприємстві необхідно враховувати, насамперед: галузеві особливості, розміри організації, вплив макроекономічних факторів, а також наявність формалізованої стратегії і довгострокового планування.